

POSTANOWIENIE

Dnia 23 sierpnia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSA Andrzej Niedużak (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Politechniki
przy uczestnictwie Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta P.
oraz D. P. – B. i R. P.
o wpis prawa użytkowania wieczystego,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 23 sierpnia 2012 r.,
skargi kasacyjnej uczestnika postępowania R. P.
od postanowienia Sądu Okręgowego
z dnia 6 września 2011 r.,

- 1. odrzuca skargę kasacyjną,**
- 2. orzeka, że każdy z uczestników ponosi koszty postępowania kasacyjnego związane ze swym udziałem w sprawie.**

Uzasadnienie

Wpisem z dnia 26 lipca 2001 r. Sąd Rejonowy uwzględniając wniosek Politechniki, odłączył z księgi wieczystej KW nr X (obecnie X1) działki nr 9/1, 9/2 oraz 8 i założył dla nich nową księgę wieczystą KW nr Y (obecnie Y2) wpisując w dziale II jako właściciela Skarb Państwa, a jako użytkownika wieczystego Politechnikę. Podstawą prawną wpisu był art. 182 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 65, poz. 385 ze zm.).

Od wpisu apelację wniosła H. P., która podnosiła zarzuty naruszenia przez Sąd Rejonowy przepisów prawa materialnego oraz przepisów postępowania i wносиła o zawieszenie postępowania w sprawie. Skarżąca wskazywała, że w dniu 24 lipca 2000 r. złożyła wniosek o zwrot wywłaszczonej nieruchomości objętej księgą wieczystą KW nr X, sprawia to, że uzyskała status osoby mającej interes prawny i tym samym uprawnionej do udziału w toczącym się postępowaniu. Skarżąca podnosiła, iż nabycie praw określonych w art. 182 ust. 1 ustawy o szkolnictwie wyższym, jest warunkowane nie naruszeniem praw osób trzecich, zgodnie z ustępem 2 wymienionego przepisu.

Postanowieniem z dnia 22 października 2002 r. Sąd Okręgowy zawiesił postępowanie w sprawie do czasu prawomocnego zakończenia postępowania o zwrot nieruchomości. W dniu 1 marca 2011 r. Politechnika wniosła o podjęcie zawieszzonego postępowania, przedkładając ostateczną decyzję Wojewody z dnia 28 stycznia 2011 r. Decyzją tą Wojewoda umorzył postępowanie o zwrot nieruchomości stwierdzając, że istniejący w księdze wieczystej wpis użytkownika wieczystego na rzecz Politechniki, stanowi przeszkodę do merytorycznego rozpoznania wniosku. Postanowieniem z dnia 17 maja 2011 r. Sąd Okręgowy podjął zawieszone postępowanie i jednocześnie na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. zawiesił je, bowiem uzyskał wiadomość o śmierci H. P. Po wskazaniu następców prawnych zmarłej, na wniosek Politechniki, Sąd Okręgowy podjął postępowanie z udziałem D. P.-B. i R. P. Po oddaleniu wniosku R. P. o zawieszenie postępowania Sąd Okręgowy, postanowieniem z dnia 6 września 2011 r. apelację oddalił. W motywach orzeczenia Sąd Okręgowy wskazał między innymi, że do wniosku Politechniki o założenie księgi wieczystej

został dołączony dokument w postaci wypisu z rejestru gruntów obejmujący działki nr 8, 9/1 i 9/2 w którym, w miejscu przeznaczonym dla właściciela, wpisano „Skarb Państwa - Politechnika”. Z działu drugiego księgi wieczystej KW nr X (obecnie X1) wynika, że właścicielem nieruchomości jest Skarb Państwa - Politechnika. Wpisu tej treści dokonano w dniu 11 września 1970 r. Wpis ów, zdaniem Sądu Okręgowego oznacza, że nieruchomość od dnia 11 września 1970 r. znajdowała się w zarządzie Politechniki. W konsekwencji Sąd Okręgowy uznał, że spełnione zostały warunki przewidziane w art. 182 ust. 1 pkt 1 ustawy o szkolnictwie wyższym. Równocześnie Sąd wskazał, że w świetle art. 626⁸ § 2 k.p.c. nie był uprawniony do badania przesłanki wymienionej w art. 182 ust. 2 ustawy o szkolnictwie wyższym, a mianowicie, czy nabycie przez Politechnikę prawa użytkowania wieczystego nie narusza prawa osób trzecich.

W skardze kasacyjnej wniesionej od postanowienia Sądu Okręgowego uczestnik postępowania R. P. w ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. zarzucił:

1. naruszenie przepisu art. 31 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst Dz. U. z 2001 r., Nr 124, poz. 1381 ze zm.) przez przyjęcie, że:

- a) dokonanie wpisu do księgi wieczystej prawa użytkowania wieczystego rzekomo powstałego z mocy art. 182 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 65, poz. 385 ze zm.) może nastąpić pomimo niedysponowania przez sąd wieczysto- księgowy dokumentem w postaci orzeczenia sądu potwierdzającego, że prawo użytkowania wieczystego w konkretnym przypadku rzeczywiście powstało z mocy prawa, wydanego w rezultacie powództwa opartego - w zależności od okoliczności - na art. 10 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece albo na art. 189 k.p.c., co miało istotny wpływ na wynik sprawy;
- b) podstawę dokonania wpisu do księgi wieczystej prawa użytkowania wieczystego rzekomo powstałego z mocy art. 182 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym mogą stanowić dokumenty potwierdzające zaistnienie jedynie przesłanki powstania prawa użytkowania wieczystego,

tj. przesłanki przysługiwania Politechnice w dniu 27 września 1990 r. prawa zarządu przedmiotową nieruchomością, bez konieczności dysponowania przez sąd wieczystoksięgowy dokumentem potwierdzającym powstanie prawa użytkowania wieczystego, które ma podlegać wpisowi do księgi wieczystej, co miało istotny wpływ na wynik sprawy;

- c) podstawę dokonania wpisu do księgi wieczystej prawa użytkowania wieczystego rzekomo powstałego z mocy art. 182 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym może stanowić sam wpis w księdze wieczystej nr X1 w dziale II o treści: „Skarb Państwa - Politechnika ” bez konieczności dysponowania przez sąd wieczystoksięgowy dokumentem potwierdzającym powstanie prawa użytkowania wieczystego, które ma podlegać wpisowi do księgi wieczystej, co miało istotny wpływ na wynik sprawy;

2. naruszenie przepisu art. 626⁸ § 2 k.p.c. poprzez:

- a) uchybienie obowiązкови zweryfikowania przez Sąd Okręgowy, czy dysponuje dokumentami niezbędnymi do dokonania wpisu użytkowania wieczystego, o którym mowa w art. 182 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym i w rezultacie dokonanie wpisu prawa użytkowania wieczystego pomimo niedysponowania przez ten sąd dokumentami potwierdzającymi powstanie samego prawa użytkowania wieczystego, co miało istotny wpływ na wynik sprawy;
- b) przekroczenie zakresu kognicji sądu w postępowaniu wieczystoksięgowym i przeprowadzeniu postępowania dowodowego w przedmiocie oceny, czy spełniona została przesłanka powstania - z mocy art. 182 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym - prawa użytkowania wieczystego, tj. przesłanka przysługiwania Politechnice w dniu 27 września 1990 r. prawa zarządu nieruchomością, pomimo niedysponowania przez ten sąd dokumentami potwierdzającymi powstanie samego prawa użytkowania wieczystego, co miało istotny wpływ na wynik sprawy;
- c) przekroczenie zakresu kognicji sądu w postępowaniu wieczystoksięgowym wyrażające się w nieuprawnionym przyjęciu, że w postępowaniu tym sąd

może dokonać wpisu do księgi wieczystej prawa użytkowania wieczystego, o którym mowa w art. 182 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym, pomimo braku możliwości zweryfikowania, czy spełniona została przesłanka powstania tego prawa w postaci „nienaruszania praw osób trzecich”, co powoduje bezpodstawne przerwienie na osobę trzecią, której prawa zostały naruszone, ciężaru wykazania - w ramach innego postępowania - ewentualnego niezastnienia tej przesłanki, celem obalenia dokonanego już wpisu, co miało istotny wpływ na wynik sprawy.

W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ §1 pkt 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. uczestnik zarzucił naruszenie prawa materialnego tj. art. 182 ust. 1 pkt 1 ustawy o szkolnictwie wyższym w związku z:

- a) § 8 zdanie drugie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 listopada 1946 r. o urządzeniu i prowadzeniu ksiąg wieczystych (Dz. U. Nr 66, poz. 366 w wersji obowiązującej w dniu wejścia w życie ustawy o szkolnictwie wyższym, tj. w dniu 27 września 1990r.);
- b) art. 38 ust. 2 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (w wersji obowiązującej w dniu wejścia w życie ustawy o szkolnictwie wyższym, tj. w dniu 27 września 1990 r.); poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że przez „zarząd” nieruchomością, o którym mowa w art. 182 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym, rozumieć należy samo tylko „władanie” tą nieruchomością.

Wnioski skargi kasacyjnej zmierzały do uchylenia zaskarżonego postanowienia i poprzedzającego je postanowienia Sądu Rejonowego i przekazania sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania z pozostawieniem temu Sądowi orzeczenia o kosztach postępowania przed Sądem Najwyższym, ewentualnie do uchylenia w całości zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania przed Sądem Najwyższym.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną Politechnika wносиła – na wypadek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania - o jej oddalenie, podzielając w całości stanowisko Sądu drugiej instancji.

Skarb Państwa - Prezydent Miasta P. zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa także wносиł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie. Na rozprawie przed Sądem Najwyższym radca Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa zmodyfikował wniosek, domagając się odrzucenia skargi kasacyjnej z uwagi na to, że wniesiona została przez podmiot nieuprawniony.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 626¹ § 2 k.p.c. został wprowadzony do kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 11 maja 2001 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy - Prawo o notariacie (Dz. U. Nr 63, poz. 635) i wraz z całym kompleksem przepisów normujących postępowanie wieczystoksięgowe, miał na celu usprawnienie oraz sformalizowanie postępowania wieczystoksięgowego między innymi przez ograniczenie kręgu podmiotów mogących uczestniczyć w tym postępowaniu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2004 r., I CZ 48/04, OSNC 2005/6/108, uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2010 r., III CZP 45/10, M. Pr. Bank. 2012/3/30-41). Zgodność art. 626¹ §2 k.p.c. z Konstytucją była przedmiotem kontroli Trybunału Konstytucyjnego. W wyroku z dnia 26 czerwca 2007 r. (SK 29/05, OTK-A 2007/6/54) Trybunał Konstytucyjny uznał, że jest on zgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wyjaśniając przy tym, że jest on elementem szczególnego postępowania służącego sprawnemu ewidencjonowaniu stanu prawnego nieruchomości, zapewnienia bezpieczeństwa i pewności obrotu prawnego, przez stworzenie mechanizmów zapewniających niezwłoczne ujawnienie zmian stanu prawnego nieruchomości w księgach wieczystych. Postępowanie to nie służy z założenia dochodzeniu praw, ale ich ujawnieniu i ewidencjonowaniu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2011 r., I CSK 185/10 - niepubl.). Konsekwencją takiego ujęcia postępowania wieczystoksięgowego jest wąskie określenie kręgu uczestników tego

postępowania. W judykaturze Sądu Najwyższego podkreśla się, że krąg ten został w art. 626 § 2 k.p.c. uregulowany wyczerpująco. Oprócz wnioskodawcy należą do niego tylko te osoby, których prawa zostały wykreślone lub obciążone, bądź na rzecz których wpis ma nastąpić. Jak podkreślił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 24 czerwca 2004 r. (III CZ 46/04 - niepubl.), artykuł 626¹ § 2 k.p.c. jest przepisem jasno sformułowanym, na ograniczenie przezeń kręgu uczestników postępowania wieczystoksięgowego jedynie do osób w nim wymienionych wskazuje użycie słowa „tylko”. Równocześnie Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że art. 626¹ § 2 k.p.c. jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 510 § 1 k.p.c. Przyjęcie odmiennej wykładni oznaczałoby, że jest on zbędny. Taka wykładnia godziłaby w założenia racjonalności działania ustawodawcy (por. też postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2011 r., I CSK 185/10, z dnia 20 października 2011 r., IV CSK 653/10, z dnia 14 stycznia 2011 r., II CSK 241/10).

Złożenie w postępowaniu administracyjnym wniosku o zwrot wywłaszczonej nieruchomości nie stwarzało H. P. i nie tworzy jej następcom prawnym legitymacji do występowania w sprawie o wpis w księdze wieczystej prawa użytkowania wieczystego na rzecz Politechniki. Osoby ubiegające się o zwrot wywłaszczonej nieruchomości, które nie spełniają jednocześnie wymogów określonych w art. 626¹ § 2 k.p.c., nie są uprawnione do udziału w postępowaniu wieczystoksięgowym tej nieruchomości.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy skargę kasacyjną odrzucił.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 520 § 1 k.p.c. wedle zasady podstawowej w postępowaniu nieprocesowym, zgodnie z którą każdy z uczestników ponosi koszty związane ze swoim udziałem w sprawie.